

Streszczenie rozprawy doktorskiej

pt. *Wychowanie obywatelskie w procesie edukacji wczesnoszkolnej*

przygotowanej przez mgr Emilię Jakubowską na Wydziale Pedagogiki i Psychologii,

Uniwersytet w Białymstoku

Białystok 2019

Praca doktorska jest osadzona w paradygmacie pragmatycznym, który potraktowano jako filozoficzną podbudowę strategii badań mieszanych obejmującej dane ilościowe i jakościowe. Stosując metody mieszane wykorzystano łącznie bazy danych ilościowych i jakościowych. Badania mieszane uwzględniły perspektywę ponowoczesną. Analizy oparto o społeczno-poznawczą teorię Lwa S. Wygotskiego, ekologiczną teorię rozwoju społecznego Uri Bronfenbrennera i koncepcję edukacji regionalnej Jerzego Nikitorowicza.

Przedmiotem badań uczyniono efekty wychowania obywatelskiego w procesie edukacji wczesnoszkolnej.

W podjętych badaniach diagnostyczno-wyjaśniających uwzględniono trzy kategorie celów, tj.: 1) cel poznawczy - zdiagnozowanie i przedstawienie sposobów realizacji przez nauczycieli wychowania obywatelskiego w procesie edukacji wczesnoszkolnej w odniesieniu do Podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (I etap edukacyjny) oraz działania wychowawcze rodziców w zakresie wychowania obywatelskiego, 2) cel teoretyczny - wzbogacenie systemu teoretycznej wiedzy pedagogicznej związanej z procesem kształcenia i wychowania na etapie edukacji wczesnoszkolnej w zakresie wychowania obywatelskiego oraz 3) cel praktyczny - stworzenie autorskiej analizy, w której zostaną przedstawione zidentyfikowane dzięki przeprowadzonym eksploracjom atuty i słabości sposobów realizacji wychowania obywatelskiego przez badane nauczycielki na I etapie edukacyjnym oraz skonfrontowanie ich z aktualnymi szansami i zagrożeniami, których wskazanie umożliwi efektywniejszą realizację wychowania obywatelskiego w edukacji wczesnoszkolnej.

Zgodnie z przyjętymi celami sformułowano trzy główne problemy badawcze, które dotyczyły: 1) sposobu, w jaki nauczyciele realizują wychowanie obywatelskie w edukacji wczesnoszkolnej, 2) ustalenia efektów wychowania obywatelskiego w edukacji wczesnoszkolnej oraz 3) działań, jakie podejmują rodzice badanych uczniów w zakresie wychowania obywatelskiego.

W pracy posłużono się klasyfikacją metod autorstwa Tadeusza Pilcha. Użyto strategii mieszanej, w której obok metod ilościowych zastosowano jakościowe metody badań pedagogicznych. W strategii ilościowej wykorzystano metody: sondażu diagnostycznego i testu pedagogicznego. W strategii jakościowej posłużono się studium przypadku – monografią pedagogiczną (analizą SWOT). Zastosowano metody statystyczne (statystykę opisową).

W badaniach wzięło udział 1229 osób, w tym: 35 nauczycielek badanych uczniów, pracujących w 23 badanych szkołach, 703 uczniów, 490 rodziców, z których do dalszych analiz zakwalifikowano 449 osób (tych, których dzieci uczestniczyły w badaniach testem wiedzy „Polak mały”). Rodzice dzieci, które z różnych powodów nie stawily się do szkoły w dniu badania nie zostali uwzględnieni. Dla procedury analiz danych istotne było, aby informacje uzyskane od rodziców mogły być połączone z informacjami uzyskanymi od ich dzieci. Taki komplet danych stanowił podstawę dalszych analiz. W wyniku tak opisanej procedury selekcyjnej powstały pary badanych dziecko – rodzic. Badania zrealizowano w powiecie białostockim.

W wyniku dokonanych analiz: a) określono zasoby i umiejętności, które sprzyjają realizacji wychowania obywatelskiego przez badane nauczycielki (mocne strony), b) wskazano czynniki, które ograniczają lub wręcz hamują realizację wychowania obywatelskiego, mogą osłabić mocne strony, o ile nie zostaną na czas przewyżnione, c) ustalano pozytywne zjawiska i tendencje w otoczeniu szkół, które jeśli zostaną przez badane nauczycielki właściwie wykorzystane, wspomogą ich rozwój lub osłabią zagrożenia, d) zidentyfikowano bariery i utrudnienia, które mogą hamować możliwość efektywniejszego realizowania wychowania obywatelskiego przez badane nauczycielki.

Dysertacja dostarcza nowych informacji, które uzupełniają stan wiedzy na temat realizacji wychowania obywatelskiego w edukacji wczesnoszkolnej.

Białystok, 27.05.2019 r.

Emilia Jakubowska.....

Summary of the doctoral dissertation
entitled "*Civic education in the process of early school education*"
prepared by Emilia Jakubowska, MA, Faculty of Pedagogy and Psychology, University
of Bialystok

The PhD thesis is embedded in the pragmatic paradigm, which was treated as a philosophical foundation for a mixed research strategy involving quantitative and qualitative data. Using mixed methods, a quantitative and qualitative database was used. Mixed research took into account the post-modern perspective. The analysis was based on the socio-cognitive theory of Lew S. Vygotsky, the ecological theory of social development of Uri Bronfenbrenner and the concept of regional education of Jerzy Nikitorowicz.

The subject of the research was the effects of civic education in the process of early school education.

Three categories of objectives were taken into account in the diagnostic and explanatory investigations, ie: 1) cognitive goal - diagnosing and presenting ways of teachers' implementation of civic education in the early school education process with reference to the core curriculum of primary education for primary schools (educational stage) and parental education activities in the field of civic education, 2) theoretical goal - enriching the theoretical pedagogical knowledge related to the education and upbringing process at early school education in the field of civic education; and 3) practical objective - creating an original analysis in which the advantages and weaknesses, identified by the conducted exploration, ways will be presented of implementing civic education by the surveyed teachers at the first stage of education and they will be confronted with current opportunities and threats, the identification of which will enable a more effective implementation of civic education in early school education.

In line with the adopted objectives, three main research problems were formulated, which concerned: 1) the manner in which teachers carry out civic education in early school education, 2) establishing the effects of civic education in early school education, and 3) activities undertaken by parents of the pupils surveyed in the field of civic education .

The classification method used by Tadeusz Pilch was used in the work. A mixed strategy was used, in which, alongside quantitative methods, qualitative methods of pedagogical research were used. The quantitative approach was based on the following methods: a

diagnostic survey and a pedagogical test. In the quality strategy, a case study was used - a pedagogical monograph (SWOT analysis). Statistical methods were used (descriptive statistics).

The study involved 1229 people, including: 35 teachers of the tested pupils, working in 23 examined schools, 703 students, 490 parents, 449 of whom were qualified for further analysis (those whose children participated in the "Little Pole" knowledge test). Parents of children who for various reasons did not come to school on the day of the study were not included. For the data analysis procedure, it was important that the information obtained from the parents could be combined with information obtained from their children. Such a set of data was the basis for further analysis. As a result of the selection procedure described in this way, pairs of the examined child-parent were formed. The research was carried out in the Białystok powiat.

As a result of the analyzes: a) the resources and skills that are conducive to the implementation of civic education by the surveyed teachers are identified (strengths), b) factors that limit or even hamper the implementation of civic education are identified, which may weaken the strengths, if not overcome on time, c) positive phenomena and trends were established in the school environment, which if properly examined by the teachers, support their development or reduce threats, d) barriers and obstacles were identified that could inhibit the possibility of more effective implementation of civic education by the surveyed teachers.

The dissertation provides new information that complements the state of knowledge about the implementation of civic education in early school education.

Białystok, 27.05.2019 r.

.....
Emilia Jakubowska